

VAR-faget i norsk bistandspolitikk

Av Ragnar Schønberg

Ragnar Schønberg er siv.ing. og for tiden i Tanzania på oppdrag for NORAD.

Vi må selv formulere forutsetninger og premisser for norsk VAR-teknisk bistand til U-landene.

Norge er et av mange land som eksporterer VAR-teknologi til den tredje verden. Vi deltar i en rekke større prosjekter og hjelpeprogrammer og arbeider i internasjonalt miljø med oppgaver som på mange måter skiller seg fra norsk VAR-tradisjon.

En del av oss er ute i forbindelse med rene entrepriser, noen i konsulentoppdrag, mens andre igjen er ute på korttidskontrakter for NORAD eller andre hjelpeorganisasjoner.

Den siste kategorien synes på sett og vis å være plassert her ute mer eller mindre tilfeldig, og ikke som ledd i noen form for overordnet mønster eller VAR-faglig strategi. Norsk utviklingshjelp oppfatter naturlig nok en lang rekke fagfelt, og det er rimelig å anta at vår bistandspolitikk bl.a. bygger på forventninger og beregninger av det enkelte fags kompetanse og ekstra kapasitet. En gjennomgåelse av St. meld. 94 (1974—1975) «Norges økonomiske samkvem med utviklingslandene» gir ingen holdepunkter for å kunne fastslå hvorvidt norsk VAR-fag er tatt med på råd under formuleringen av norsk bistand på VAR-sektoren. Jeg har heller ikke vært i stand til å finne annet ma-

teriale som kan gi svar på dette, og jeg heller til den oppfatning at bistandspolitikken er formulert uten vår deltagelse.

Vi er nå imidlertid her, og dét i en anseelig mengde, og jeg synes ikke det er forsvarlig lenger å la tilfeldighetene råde. Jeg synes at vi nå skal forsøke å klarlegge hvilke muligheter som her ligger åpne for norsk VAR-fag, og på det grunnlag formulere en VAR-faglig politikk (les «policy»), som så kan tjene som en del av margsubstansen i landets fremtidige bistandspolitikk — på fagets egne forutsetninger og premisser.

Bevisst og målrettet deltagelse i norsk bistand til den tredje verden vil gi norsk VAR-fag rik næring for videre vekst, og gi norsk utviklingshjelp et bedre grunnlag for videre virksomhet.

U-landene befinner seg i en ulykkelig situasjon, og bistand ytes først og fremst for å avhjelpe den verste nød. Vi vet at norsk offervilje er sterkest og mest sponstan hvor mennesker lider under mangel på fundamentale livsbetingelser. Vann er en slik fundamental livsbetingelse.

Norsk utviklingshjelp har ikke like lett for å mobilisere positiv holdning og sympati blandt norske skattebetalere for alle sine varianter av U-hjelp. På vårt

fagfelt er det imidlertid all grunn til å tro at folkeopinionen fortsatt vil være positiv i lange tider fremover, og gjennom VAR-tekniske hjelpeprogrammer vil norsk utviklingshjelp dermed kunne sementere et fast grunnlag for videre virksomhet.

Gjennom slike programmer eller enkeltprosjekter i U-landene vil dessuten VAR-faget få en helt enestående mulighet for å gå faget etter i sømmene i perspektiv mot vår hjemlige trygge, konservative VAR-tradisjon. Her ute kan nemlig forholdene være temmelig uryddige og kaotiske med vesentlige mangler og markerte diskontinuiteter på nær sagt alle delområder av faget:

- VAR-teknisk forvaltning, sentralt og lokalt
- VAR-teknologi, faglig grunnlag og praktisk gjennomføring
- VAR-teknisk kommunikasjon og informasjon
- finansiering, både i tid, mengde og rom
- transport, både logistikk og materiell
- personell, både VAR-faglig kompetanse og kapasitet.

Her er nok av oppgaver som krever kreativ tenkning, iskald og metodisk systemanalyse og fagfilosofiske vurderinger. Og kanskje best av alt: dimensjoner og omfang er ofte av helt andre størrelsesorden enn hva vi er vant med hjemme.

Det vil være ille om norsk VAR-fag lukker øynene for denne muligheten til bevisst og målrettet å nyttiggjøre seg erfaringene her ute fra; erfaringer som vil virke som direkte vitamininnsprøytning for videre vekst.

For å betrakte de muligheter som ligger åpne, trenger vi å foreta en grovsortering av behov, muligheter for kompetansebygging og ressurser.

Jeg skal i det følgende presentere en grovsortering av enkeltkomponenter etter en helt prosaisk enkel modell for å finne hvor vi bør konsentrere oppmerksomheten under den videre diskusjon om VAR-teknikkens plass i bistandspolitikken. Jeg kjenner personlig en del VAR-folk hjemme med spesielle evner til å finne systemanalytiske innfallsvinkler for betraktning av komplekse problemstillinger, og utfordrer disse herved til å bidra til å gi debatten innhold og mening.

Skulle jeg snuble litt i denne første famlende sorteringen, vil jeg håpe på tilgivelse; mitt bidrag er allikevel av underordnet betydning. Det viktigste er å få igang debatten.

Gjennom enkle diagrammer vil jeg brette forhold og situasjon ned i mindre komponenter, og forsøke kvantitativt å relatere disse til hverandre. Diagrammene skal gi direkte svar på hvor vi må konsentrere oppmerksomheten.

Bildet er forenklet ved at kun to parter er fremstilt, nemlig «Norsk VAR-fag» og «U-landet». Bak disse etikettene skjuler det seg naturligvis et mangfold av forskjellige brukere eller interessenter. Norsk U-hjelp er også utelatt i mine betraktninger. Den er så allikevel analysert i alle mulige og umulige sammenhenger.

Behov som skal dekkes gjennom VAR-teknisk bistand

Vi trenger å bringe på det rene hvor behovet for bistand er størst, da dette vil gi oss en indikasjon på hvilken faglig kompetanse det er størst interesse for til enhver tid.

Etter hvert som de mest fundamentale behov blir dekket, vil mere sekundære behov trenge seg frem. Det vil således være et dynamisk bilde, bl.a. avhengig av mottagerlandenes egen policy og prioritering, og sterkt preget av lokale forhold ellers.

Vannbruk	Relativt behov
Drikkevann for mennesker	-----
Husholdningsvann	-----
Drikkevann for husdyr	-----
Jordbruksvanning	-----
Hydroelektrisk kraft	-----
Flomkontroll	-----
(Innlandsfiske)	----
(Navigasjon)	---
(Turisme)	--
(Rekreasjon)	-

() Kommer inn i VAR-teknisk sammenheng som del av vannbruksplanlegging og vannressursforvaltning.

Fig. 1.

Prioritert vannbruk

Muligheter for bygging av VAR-teknisk kompetanse

En planmessig utnyttning av situasjonen sett fra VAR-fagets side gjør det nødvendig å klarlegge hvor det vil være mulig å bygge kompetanse. Det vi da først skal huske, er at vi her har anledning til å se på faget vårt med nye øyne i en situasjon hvor vi dessuten får lov til å endre på forhold vi ikke er fornøyde med. Vi kan plukke faget fra hverandre og sette det sammen igjen på nye måter, i nye kombinasjoner og skikkelige dimensjoner.

Vi er dessuten gitt muligheter for å praktisere nye tanker og prinsipper som enda ikke har fått særlig utbredelse hjemme, og som tradisjonelt vil ta lang tid å finne alment gehør for.

Tilgjengelige ressurser

Dersom norsk VAR-fag ønsker å delta aktivt i U-hjelpssammenheng må faget etter å ha avgjort hvor vi ønsker å bygge kompetanse, bestemme hva vi har av ressurser og dermed hvilken takt ressurser må utvikles. Denne ressursvurderingen må gjøres med norsk bistandspolitikk som horisont, og i samråd med norsk utviklingshjelp.

Hvem er ansvarlig for formulering av norsk VAR-politikk?

Å formulere VAR-faglig politikk i Norge er vanskelig, rett og slett fordi vi ikke har noe sentralt, overordnet samlende organ som har ansvar for faget. Styring og drift av faget avhenger således i stor grad av den enkelte fagmann eller den enkelte gruppering, og utviklingen går gjerne i favør av den som roper høyest. Når det er sagt, må vel også tilføyes at rop og larm ikke er kjennetegnet på faget. Vi er vel heller kanskje for saktmodige. Derfor skjer også utviklingen i tilsvarende takt.

Ett forum har vi imidlertid som bygger broer og fremmer kontakt og kommunikasjon, nemlig Norsk Vannforening. Kanskje vil den fatte interesse for problemstillingen, og kanskje vil den se nærmere på VAR-faget i norsk bistandspolitikk?

<i>Kompetanse- område</i>	<i>Norsk VAR-fag</i>	<i>Mottager land</i>
Vannressursforvaltning	-----	
Vannbruksplanlegging	-----	
VAR-anlegg planmodeller	-----	
» » bygging	-----	
» » drift og vedlikehold	-----	
» » rehabilitering	-----	
Økonomiske styringssystemer	-----	
Kommunikasjonssystemer	-----	
Informasjon	-----	
Undervisning på akademisk nivå	-----	
» » teknikernivå	-----	
» » håndverkernivå	-----	
VAR-teknisk forskning	-----	
Internasjonal sameksistens	-----	

Fig. 2

Muligheter for kompetansebygging

<i>Ressurs</i>	<i>Norsk VAR-fag</i>	<i>Mottager land</i>
VAR-personell på akademikernivå	----	----
» » » teknikernivå	----	---
» » » håndverkernivå	----	--
Utdanningskapasitet akademikernivå	----	--
» » teknikernivå	----	--
» » håndverkernivå	----	-
VAR-teknisk forskningskompetanse	-----	--
» » forskningskapasitet	-----	--

--- indikerer usikkerhet

Fig. 3

Ressursanvendelse